

▷ SZÖVEG: ILLÉS TAMÁS

KALMÜKÖK

BUDDHISTA NÉPCSOPORT AZ EURÓPAI SZTYEPPÉN

A kalmükökre leggyakrabban úgy hivatkoznak, mint az egyetlen európai buddhista népre, de történetük akár a Sztálin alatti deportálások mintapéldájaként is szolgálhat. Az ezredforduló környékén Kalmükföld hírnevét leginkább excentrikus vezetőjének, az elnöki tisztséget 17 éven át betöltő Kirszan Iljumzinovnak köszönhette, akit olyan, szállóigévé vált kijelentései tettek hírhedtté, mint: „Ha a népnek kán kell, hát leszek a kánjuk...”, vagy: „Egy tehetős elnök biztosíték a korrupció ellen...”

FOTÓ: ANTON MEDVEDEV ©SHUTTERSTOCK

EGY DICSŐ KOR HŐSEI

A LEGTÖBB POSZTSZOVJET VÁROSHOZ HASONLÓAN ELISZTÁBAN IS MEGTALÁLHATÓ A II. VILÁGHÁBORÚ EMLÉKÉRE LÉTESÍTETT ŐRÖK LÁNG, AZONBAN A KALMÜK LÁNG NEM A SZOVJET KATONÁKNAK, HANEM A DZSINGISZI HARCOSOKNAK ÁLLÍT EMLÉKET

Mégis, hogyan kerül egy buddhista, mongoloid vonásokat mutató népcsoport a Kaszpi-mélyföldet évszázadok óta átszelő keresztény–muszlim határvidék kellős közepébe? Történetünk a Bajkál-tó és a Jenyiszej forrásvidékének környékéről indul, ahol a 14. századtól erős szövetségi rendszerben éltek az ojrát törzsek. Ez azonban nem volt versengéstől mentes! Rivalizálásaik leginkább a legelőterületek feletti uralomért folytak, amely a lovas-nomád népek életvitelének alapját jelentette.

EGY SZELETNYI ÁZSIA – JÖTT, LÁTOTT, ITT RAGADT

Az ojrátok egyik törzse a 17. század elején új taktikát választva, több hullámban a Volga alsó folyásának vidékére vándorolt. A 200-250 ezer fős, mongol harcmódot alkalmazó törzs érkezését értelemszerűen nem övezte kitörő lelkesedés a helyiek részéről. Az ojrátok hamar „helyet csináltak” maguknak, majd – reálpolitikai megfontolásból – katonai szövetségre léptek az orosz cárokkal. A lassan izmosodó cári hatalom számára jól jött a hátországot jelentő Kaszpi-tenger térségének politikai stabilitása, míg az ojrátok a közeli orosz városok kereskedelméből profitálhattak.

Ebben a – nem mindig harmonikus – egymásrataltságból sikerült a kánság szállásterületét állandósítani, amely nyugat–keleti irányban az Urál folyótól a Donig, északról délre pedig Caricintől (a későbbi Sztálingrádtól, mai nevén Volgográdtól) egészen a Kaukázusig terjedt.

A lassan izmosodó cári hatalom számára jól jött a hátországot jelentő Kaszpi-tenger térségének politikai stabilitása, míg az ojrátok a közeli orosz városok kereskedelméből profitálhattak.

FOTÓ: SEREGAVU ©SHUTTERSTOCK

A megerősödő cári hatalom azonban – megelégedve a kánok öntörvényűségét – egyre szigorúbb feltetelekhez kötötte a katonai együttműködést, sőt idővel alattvalóiként és az orosz hadsereg irreguláris részeként kezdte kezelni az ojrátokat. Ráadásul a nomád életmódot alapjaiban meghatározó szabad szállásterület is minden irányból harapófogóba került: nyugaton a terjeszkedő doni kozákok, délen a túlnépesedő kaukázusi népek, északon a kiépülő cári védelmi vonalak, a Volgától keletre pedig az egyre fenyegetőbb kazah törzsek jelentettek veszélyt. Ráadásul az orosz és kozák betelepülés is egyre erőteljesebbé vált, ennek következtében – akárcsak 100 évvel korábban Dzsungáriában – az ojrátok körül ismét elfogyott a levegő...

„KÖTELEZŐ” TIBETI KALAND

A Dzsungáriában maradt, valamint a Volga vidékére költözőt ojrátok közötti kapcsolat fennmaradását a spirituális háttér segítette, hiszen mindkét csoport körében a buddhizmus tibeti ága számított egyeduralgkodónak, ezáltal a dalai láma volt a fő vallási előljáró.

A mongol vezetők (legyen szó bármelyik törzsi ágról) úgy tekintettek a buddhizmusra, mint a dzsingsizi birodalom visszaállításának megkerülhetetlen feltételére, amely előbb-utóbb képes lesz egységbe forrasztani az egymással versengő mongol törzseket. Nem véletlen, hogy minden ojrát vezető igyekezett megszerezni a dalai lámától a káni adománylevelet, amely egyszersmind a vallást oltalmazó, tankirály titulusok viseletét is magában hordozta.

Ennek „beszerzése” azonban nem ígérkezett könnyű feladatnak, mivel ahhoz a Kaszpi-tenger előteréből egészen Tibetig kellett zarándokolni, majd akár több évig is elhúzódó bentlakás következett a lhászai Potala-palotában.

Ugyanakkor a tibeti kaland hosszú távon bőven kifizetődött, hiszen a felsőbbrendű spirituális felhatalmazás zárójelbe tette az oroszok által adományozott bármilyen kinevezést.

KELETI EXODUS

A hazatelepülés gondolata II. Katalin cárnő intézkedéseinek hatására gyorsan erősödött. Az uralkodónő a szállásterület összezugsorodásával egyébként is elszegényedett ojrát lakosságtól irreális hadi mozgósítást követelt az orosz–török háborúhoz. Ez pedig nemcsak az utolsó csepp volt a pohárban, hanem egy történelmi lehetőséget is felkínált az ojrátok számára. Kihhasználva az orosz hadsereg lekötöttségét, Ubashi kán vezetésével 150–170 ezer ojrát – vagyis az európai ojrátok háromnegyede – a visszatelepülés mellett döntve „meglépett” a térségből!

Az utolsó tömeges eurázsiai népvándorlásként elhíresült utat éhezések, járványok, az orosz hatóságok üldözése és a kazah törzsek támadásai tragikus kimenetelűvé tették. A vándorlást túlélő kb. 50 ezer főt Qianlong mandzsú császár fogadta be a Kínai Birodalomba. Ám a letelepítés erős szétszórásban, a császárhoz köthető, nem sokkal korábbi dzsungáriai népirtás hatására elnéptelenedett Hszincsiangban (jelenleg Kína legnyugatibb, egyben legnagyobb területű tartományában) zajlott.

Az ojrátok negyede azonban nem tudta kelet felé követni a tömeget. Ubashi kán 1771 januárjában a Volga befagyására várt, hogy a folyótól nyugatra élők is csatlakozhassanak a vándorláshoz, ám az asztrahányi orosz kormányzó értesült a szökési tervekről, így a kánnak hamarabb útnak kellett indulnia. Az „otthon ragadt” ojrátok ezzel a török eredetű kalmük megnevezésre is rászolgáltak, amely maradványt, maradékot jelent. A későbbiekben már kizárólag e gyűjtőfogalommal hivatkoztak rájuk.

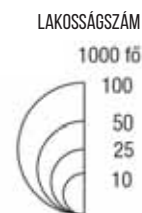
Az utolsó tömeges eurázsiai népvándorlásként elhíresült utat éhezések, járványok, az orosz hatóságok üldözése és a kazah törzsek támadásai tragikus kimenetelűvé tették.

BIZTOSAN NEM MONGÓLIÁBAN VAGYUNK?
A NOMÁD ÉLETMÓD JURTAI ÉS A KELETIESEN FURCSA ÖLTÖZKÖDÉS LÁTTÁN A LEGGYAKORIBB KÉPZETTÁRSÍTÁS AZ IDEALIZÁLT MONGÓLIAI TÁJHOZ KAPCSOLÓDIK. NÉHÁNY EZER KILOMÉTERREL NYUGATABBRA, A KASZPI-TENGER PARTJÁN AZONBAN UGYANEZ A HAGYOMÁNYOS FELÁLLÁS

A KALMÜKÖK TELEPÜLÉSTERÜLETE 2010-BEN

A LAKOSSÁG ETNIKAI ÖSSZETÉTELE

- KALMÜK
- EGYÉB

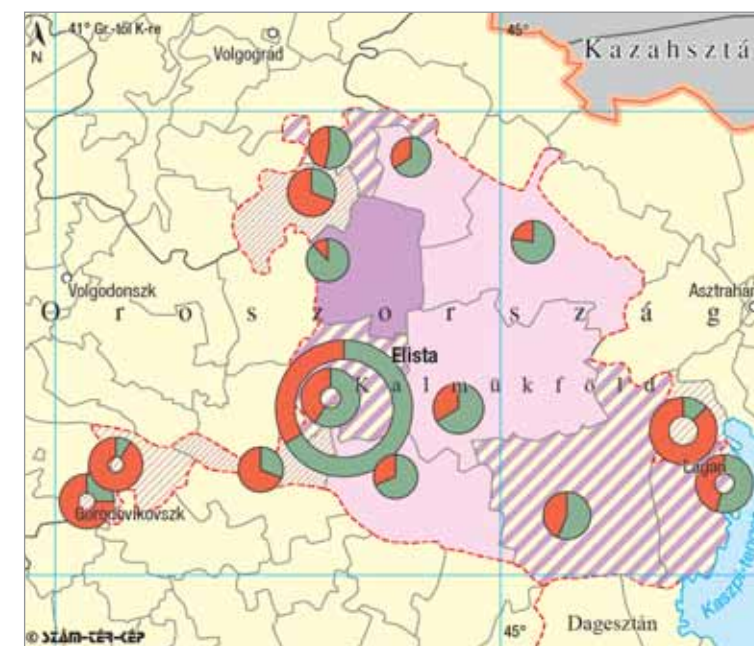

A KALMÜK NÉPESSÉG ARÁNYA (%)

- 80,01 - 100,00
- 60,01 - 80,00
- 50,01 - 60,00
- 10,01 - 50,00
- 5,01 - 10,00

HATÁROK

- ORSZÁGHATÁR
- AUTONOM KÖZTÁRSASÁG HATÁRA
- OBLASZTYHATÁR
- RAJONHATÁR

ADATFORRÁS: OROSZORSZÁGI NÉPSZÁMLÁLÁS, 2010. ÁBRA: SZÁM-TÉR-KÉP

FOTÓ: ARTEM MARKIN ©SHUTTERSTOCK

A SZTYEPPE MEGSZELÍDÍTÉSE

A váratlan exodus meglepte az orosz hatóságokat. Nemcsak a hirtelen előállt demográfiai vákuumhelyzet, hanem a Birodalom déli határvédelmének összeomlása is borzolta a cári kedélyeket. A reakció nem is vártott sokáig magára: agresszív centralizációs intézkedések következtek. A szállásterület egészét a muszlim többségű Asztrahányi Kormányzóságba olvasztották, és Kalmükföld benépesítését a belső orosz területekről érkező paraszttal oldották meg.

Hagyományosan az itteni rokonsági szálak még mindent felülírtak; például két idegen kalmük találkozásakor legelőször a kláni és törzsi hovatartozást kellett tisztázni, és csak a sokadik mondatváltás után kerülhetett sor a beszélő nevének felfedezésére. Erre a megcsontosodott társadalmi hierarchiára rúgta rá az ajtót a modernizációt gerjesztő orosz bürokrácia. Emellett beindult az eloroszosítás is: a kereszténységet felvett kalmükök állami kedvezményekre jogosult, szabad paraszttokká válhattak. Ám annak ellenére, hogy a helyi buddhista klérus is a központosítás áldozatául esett, a dalai láma még a 19. században is legalább olyan hatalommal rendelkezett a kalmükök körében, mint a tényleges hatalmat gyakorló orosz hatóságok.

Az első és egyetlen népszámlálást 1897-ben tartották az Orosz Birodalomban. A népszámlálási adatsorok anyanyelvi megoszlásából megtudhatjuk, hogy az Asztrahányi Kormányzósághoz tartozó Kalmük-sztyeppén (nagyjából a mai Magyarország területének megfelelő térségben) élő csaknem 129 ezer fő 95,3%-a kalmüknek és 97,4%-a buddhistának tartotta magát. Világos azonban az is, hogy az itteni városokban gyakorlatilag egyáltalán nem lehetett kalmük lakost találni – vagyis ekkor még maradtak a nomád pásztorkodás jelentette életvitelnél.

Annak ellenére, hogy a helyi buddhista klérus is a központosítás áldozatául esett, a dalai láma még a 19. században is legalább olyan hatalommal rendelkezett a kalmükök körében, mint a tényleges hatalmat gyakorló orosz hatóságok.

FOTÓ: IRINA BORSUCHENKO ©SHUTTERSTOCK

FOTÓ: IRINA BORSUCHENKO ©SHUTTERSTOCK

A KATONÁRÓL ELNEVEZETT KALMÜK ÁLLAMI EGYETEM

GORODOVIKOV 33 ÉVET SZOLGÁLT A VÖRÖS (MAJD SZOVJET) HADSEREG KÖTELEKÉBEN, ÉS 1961-TŐL KÉT ÉVTIZEDEN ÁT VOLT A KALMÜK KÖZPONTI BIZOTTSÁG FŐTITKÁRA. A RÓLA ELNEVEZETT EGYETEM KALMÜKFÖLD EGYETLEN FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYE

Kalmükföld – a formálódó Szovjetunió legtöbb térségéhez hasonlóan – ki is érdemelte a „kevésbé fejlett” ideológiai címkét az állami apparátustól.

DIVATOS HAGYOMÁNYÖRZÉS

A KÖZÉP-ÁZSIAI JEGYEKET MUTATÓ ITTENI NÉPZENE A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MEGELENÍTÉSÉNEK EGYIK LEGFONTOSABB ESZKÖZE. GONDOLHATNÁNK, HOGY ERRE MÁR CSAK A FALVAK IDŐS GENERÁCIÓJA VEVŐ, ÁM A POPKULTÚRÁVAL MEGTÁMOGATVA A HAGYOMÁNYOS HANGSZEREKEN JÁTSZÓ FIATALOK KÖZÜL KERÜLNEK KI KALMÜKFÖLD ÜNNEPELT SZTÁRJA

AMIKOR A LOVAS-NOMÁDOK A SZOVJET UTÓPIÁVAL TALÁLKOZNAK...

A bolsevik hatalomátvétel különös változást hozott: Kalmükföld hirtelen nagyvonalú gesztusokat kapott, mivel a közelgő proletár világforradalomra tekintettel a kalmüköket egyfajta összekötő elemnek gondolták a keleti népek megnyeréséhez. Ám egyetlen bökkenővel nem számoltak: sem ők,

sem a távoli mongol rokonok nem rendelkeztek azzal a klasszikus munkásosztállyal, amely fogékony lett volna a szovjet internacionalizmus elveire. Kalmükföld ezért – a formálódó Szovjetunió legtöbb térségéhez hasonlóan – ki is érdemelte a „kevésbé fejlett” ideológiai címkét az állami apparátustól. Tehát szükség volt valamire, amely az embereket ebből a „kulturálisan visszamaradott” állapotból átsegíti az áhított szocialista

és kommunista társadalmi berendezkedésbe. Legelőször is egy köztes mérföldkő elérése tűnt megvalósíthatónak, hiszen azt a szovjet ideológusok is belátták, hogy a nyájait a sztyeppén terelgető kalmükségből nem lesz egyik napról a másikra röghöz kötött, szovjet ipari élmunkás. A köztes pont a marxizmus lenini olvasatában az etnikai alapú nemzet lett, vagyis a törzsi kategóriákat meghaladva nemzetté kellett gyúrni a Szovjetunió stratégiailag fontos népcsoportjait, így a kalmüköket is.

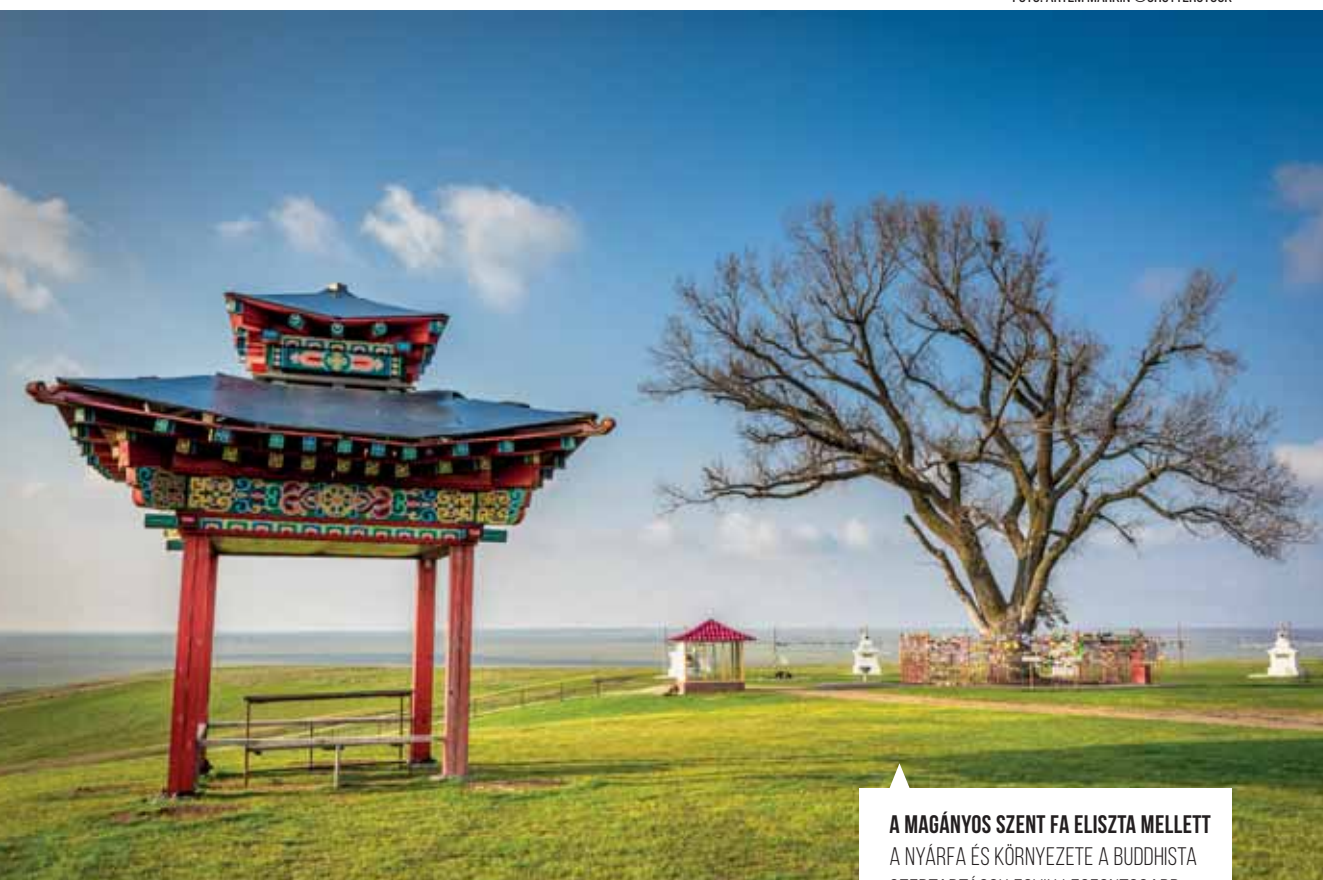
Az új kulturális politika a helyi etnikumok nyelvének, oktatásának és kultúrájának megerősítését tűzte ki célul. Csakhogy az elmélet gyakorlatba ültetését sok helyen hátráltatta a fehérgallérosok és tágabb értelemben a nemzetiségi értelmiségiek szinte teljes hiánya. Kalmükföld esetében például alapprobléma volt az orosz szövegek átfordítása a – jelenleg nemzeti hősként tisztelt – Zaja Pandit buddhista hittérítő által kifejlesztett, ún. tod bicsig vertikális írásba, így a kalmük értelmiség inkább magától tért át a cirilli ábécé használatára.

FOTÓ: NIKOLENKO1962 ©SHUTTERSTOCK

EMLÉKEZETPOLITIKA

ISKOLAI CSOPORT A „KITELEPÍTÉS ÉS HAZATÉRÉS” EMLÉKMŰVÉNél. A SZTÁLINI DEPORTÁLÁSOK TÉMAKÖRE A RENDSZERVÁLTÁSIG AZ INFORMÁLIS BESZÉLGETÉSEK SZINTJÉN IS TABUNAK SZÁMÍTOTT. MA A MŰZEUMMÁ ÁTALAKÍTOTT MARHAVAGON MEGLÁTOGATÁSA AZ ISKOLAI TANANYAG RÉSZE

A MAGÁNYOS SZENT FA ELISZTA MELLETT

A NYÁRFA ÉS KÖRNYEZETE A BUDDHISTA SZERTARTÁSOK EGYIK LEGFONTOSABB HELYSZÍNE. A VALLÁSI ELMÉLYÜLÉS ILYENKOR PARADOX MÓDON KEVEREDIK A TÖMEGRENDZVÉNYEKRE JELLEMZŐ PROFANITÁSSAL, AMELYET A HÍRES KALMÜK ELŐADÓK KONCERTJEI CSAK TOVÁBB SZÍNESÍTENEK

A SZAKRÁLIS TEREK TERJESZKEDÉSE

AZ IMAZÁSZLÓK A TIBETI ELŐÍRÁSOK SZERINT KÉSZÜLNEK (AZ ÖT ELEMET SZIMBOLIZÁLÓ SZÍN A MEGFELELŐ SORRENDEN). A VALLÁSI MEGÚJULÁS ILYEN LELETEI AZONBAN SOKSZOR CSAK FELSZÍNES KERETEK KÖZÖTT MOZOGNAK, A HELYIEK MÉG A KALMÜK NYELVŰ MANTRÁKAT IS NEHEZEN ÉRTIK

1943 decemberében a teljes kalmük lakosságot (93 ezer főt) Szibériába deportálták – sok esetben a nyugati szövetségesektől ajándékba kapott teherautókat is bevetve.

SZÁMŰZETÉS, OROSZOSÍTÁS

A kedvező kulturális folyamatok nem tudták ellensúlyozni az I. világháború és az azt követő oroszországi polgárháború következményeit. A fő megélhetési forrást biztosító kalmükföldi állatállomány például 87%-kal csökkent, így az 1921–1922. évek aszályai szinte törvényszerűleg torkollottak éhínségbe. Sőt, Sztálin hatalomra kerülése is tartogatott izgalmakat... Az életben maradás hajtotta együttműködés a megszálló németekkel elegendő ok volt a kalmükök módszeres üldözéséhez. Hiába a háborús körülmények, 1943 decemberében a teljes kalmük lakosságot (93 ezer főt) Szibériába deportálták – sok esetben a nyugati szövetségesektől ajándékba kapott teherautókat is bevetve. Az NKVD (Belügyi Népbiztosság, a KGB elődje) nem aprózta el a dolgot; még a világháború befejezése előtt a fronton szolgáló 23 ezrenyi kalmük katonát is begyűjtötték és hasonló sorsra kárhoztatták.

A Szahalin szigetétől az Urál hegységig szétszórt kitelepítettek 20-30%-a hunyt el a száműzetés éveiben. Az 50-es évek közepéig tartó számkivetettség után a megmaradtak ugyan hazatérhettek, de akkorra már a kalmükföldi városok neveit oroszosították, és oroszokat telepítettek a korábban szinte lakatlanná vált térségbe. Az orosz kultúra központi erőltetése révén a kalmük nyelv is háttérbe szorult: 1985-ben a városban élő

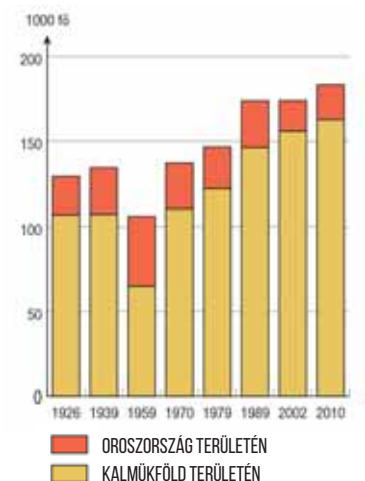

FOTÓ: IRINA BORSUCHENKO ©SHUTTERSTOCK

kalmükök 93%-a, a vidéken élők 87,2%-a tudott oroszul beszélni, írni és olvasni, míg a kalmük nyelv esetében ugyanezen arány 27,3%, illetve 45,8% volt. Az irodalmi hagyományok hiánya, illetve az orosz nyelv magasabb társadalmi presztízse sem kedvezett a kalmük nyelv megőrzésének. A szovjet ideológia tudományos ateizmusba „vetett hite” pedig a buddhizmus visszaszorulásához vezetett.

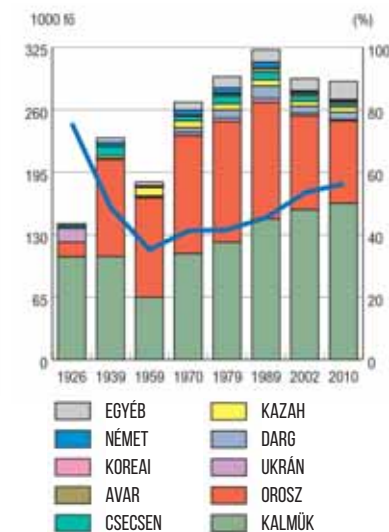
A városi hagyományok hiánya nem okozott gondot az erőltetett városépítések beizzításához; a fővárosban, Elisztában (a jelentése – nem véletlenül – homokos, poros vidék) például egészen szürreálisan sikerült a buddhista és szovjet építészeti jegyeket egyesíteni.

A KALMÜKÖK SZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA (1897–2010)

ADATFORRÁS: OROSZORSZÁGI (2002, 2010) ÉS SZOVJET NÉPSZÁMLÁLÁSOK (1926, 1939, 1959, 1970, 1979, 1989). ÁBRA: SZÁM-TÉR-KÉP

KALMÜKFÖLD ETNIKAI ÖSSZETÉTELE ÉS LAKOSSÁGSZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA (1926–2010)

A POSZTSZOVJET VADKAPITALIZMUS „CSODÁI”

A sztyeppén évszázadok óta a nomadizáló állattenyésztés tűnt a legkézenfekvőbb foglalatosságnak. Ám a szovjet funkcionáriusok nem bízták a véletlenre, és a specializáció jegyében a merinói juh tenyésztését szabták a kalmük gazdaság feladatának. A tervszámok büvkörében viszont nem számoltak azzal, hogy a hegyvidéki juh-fajta patája erősen erodálja a vékony talajréteget, így alig néhány évtized alatt „sikerült” Európa első, emberi eredetű sivatagát létrehozni...

Bár Kalmükföld meggazdagodási lehetőségekben továbbra sem bővelkedik, némelyeknek szédületes sebességgel sikerült átugrani a társadalmi ranglétra jó néhány fokát. Kirszan Iljumzsinov, a Kalmük Köztársaság és a Nemzetközi Sakkszövetség (FIDE) elnöki posztját is évtizedeken át betöltő elnök „szakmai életútja” fényesen mutatja, hogy a helyi elit a jogi keretek plasztikus értelmezésével milyen szintű önállósodásra volt képes!

Iljumzsinov Kalmükföld ifjúsági sakk- és bokszbajnoka is volt, majd a peresztrojka törvények nélküli vákuumában japán autók importálásával alapozta meg vagyonát, ugyanakkor értékes moszkvai kapcsolatokra is szert tett. Sokáig az a hír járta, hogy egyszerre 10 Rolls-Royce-t is birtokol, melyet később egy lapinterjúban kategorikusan cáfolt, mivelhogy csak 6 darabbal rendelkezett. Mindenesetre

A tervszámok büvkörében viszont nem számoltak azzal, hogy a hegyvidéki juh-fajta patája erősen erodálja a vékony talajréteget, így alig néhány évtized alatt „sikerült” Európa első, emberi eredetű sivatagát létrehozni...

ZÖLD SZIGETEK

A SZOCIALIZMUSBAN MEGHONOSODOTT MEZŐGAZDASÁG ÉS A KONTINENTÁLIS KLÍMA EGYÜTTESE AKUT VÍZHIÁNYHOZ VEZETETT. AZ A KEVÉS TERÜLET, AHOA A FELSZÍNI VIZEK LEGALÁBB IDEIGLENESEN MEGJELENNEK, SZINTE MIND TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETNEK SZÁMÍTANAK. ENNEK KÖSZÖNHETŐ, HOGY AZ EGYKOR A KIPUSZTULÁS SZÉLÉRE SODORT SZAJGA (TATÁRANTILOP) ÁLLOMÁNYA A VOLT SZOVJETUNIÓ TERÜLETÉN JELENLEG MÁR MEGHALADJA A NEGYEDMILLIÓT

Iljumzsinov Kalmükföld ifjúsági sakk- és bokszbajnoka is volt, majd a peresztrojka törvények nélküli vákuumában japán autók importálásával alapozta meg vagyonát, ugyanakkor értékes moszkvai kapcsolatokra is szert tett.

sta TRAVEL
A CIKK MEGJELENÉSÉNEK TÁMOGATÓJA AZ STA TRAVEL
STATRAVEL.HU

A FŐVÁROS FŐTERÉRŐL PONT A SAKK HIÁNYOZNA?

A MONUMENTÁLIS, ÁLLAMILAG TÁMOGATOTT SAKKPROJEKTEK EDDIG SEM ÜTKÖZTEK LAKOSSÁGI ELLENÁLLÁSBA. HISZEN MINDEN VALAMIREVALÓ KALMÜK HÁZTARTÁS ÜVEGSZEKRÉNYÉBEN OTT LAPUL NÉHÁNY SAKK-KÉSZLET

1993-ban egy óriási limuzinnal kampányolt a kalmük sztyeppét körbeautózva – a gazdasági hanyatlás felszámolását és egy új Kuvaitot ígérve. 31 évesen meg is választották elnöknek.

Két évre rá már sakkszövetségi elnök: felhatalmazása egybevágott azzal, hogy a világszervezetet saját vagyonával rántotta vissza a csőd széléről. Közben többször is megerősítette, hogy földönkívüliek rabolták el és vitték távoli csilla-

gokra (kérésére viszont engedelmesen visszahozták). A „kán” uralkodásának legkézzelfoghatóbb hagyatéka az 1998-as sakkolimpia alkalmából Eliszta városrészeként felépült „Sakkváros”. A sok millió dolláros komplexum múzeumokat és uszodát is felvonultat, de az ambiciózus tervek süközpontot is tartalmaztak. Tényleg mindenre gondoltak, csupán egy olyan nagyterem felépítéséről feledkeztek el, ahol a sakkolimpia kiemelt játszmáit lebonyolíthatták volna...

Mára az elhanyagolt városrész nem több egyszerű mementónál a sztyepp közepén, de a sakk jelenléte a köztársaság hétköznapijainak továbbra is szerves része: maga Iljumzsinov is a természetfeletti, istentől kapott ajándéknak tartja. Nem véletlen, hogy színre lépésének legelső intézkedéseként minden iskolában kötelezővé tette a sakkoktatást. Talán ebből a játékból tanulta meg ő maga is, hogy a posztszovjet politikai táblán nincs helye a kompromisszumoknak...

FOTÓ: NIKOLAI DENISOV ©SHUTTERSTOCK

FOTÓ: HRAMOVNICK ©SHUTTERSTOCK

ERŐS KÖTŐDÉS

Az 1930-as évek egyházüldözése során lerombolt csaknem 150 szentély (helyi megnevezéssel: khurul) által hagyott úr már a múlté. A rendszerváltást követően az autonóm köztársaság jelentős anyagi erőforrásokkal támogatta a buddhizmus intézményi kiépülését. Tekintettel a köztársasági vagyon és Iljumzsinov elnök pénztárcája közötti széles átjárhatóságra, talán már sohasem fog fény derülni arra, hogy a khurulok, sztúpák, pagodák tömeges építését mely entitás is finanszírozta...

Az egyházi infrastruktúra rohamos fejlődése ugyanakkor a tibeti szálakat is újraélesztette. A dalai láma legutóbbi, 2004-es útja során felszentelte a legnagyobb európai Buddha-szobrot is felvonultató elisztai Arany Templom-komplexumot. Ám az ezután várt újabb látogatások már elmaradtak: kínai nyomásra Oroszország nem ad vízumot a tibeti egyházfőnek.

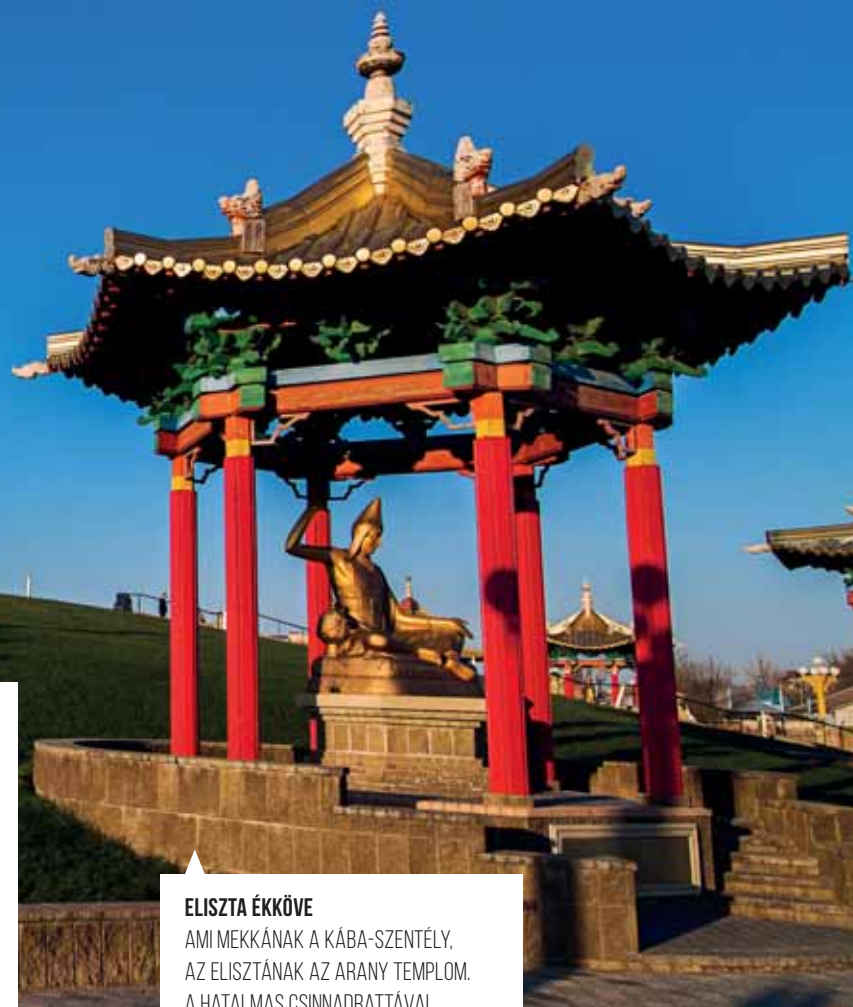
Ám nemcsak buddhista szentélyek, hanem más vallás imahelyei is gombamód terjednek a sztyeppén – sokszor egészen abszurd indítatásból. Az egyik ilyen történet a fővárosi, méregdrága lengyel katolikus templomhoz kapcsolódik, amely Iljumzsinov és II. János Pál pápa találkozásának alkalmából épült. Létrejöttében minden bizonnyal mellékes szempontnak számított, hogy az akkori nyilvántartás a köztársaság területén csupán egyetlen római katolikus személyt tartalmazott...

Iljumzsinov egészen 2010-ig tudott

spiritualitástól áthatott, kíméletlen politikai manőverével Kalmükföld erős embere lenni, majd végleg elveszítette népe bizalmát. A köz-

társaság élén jelenleg Batu Szergejevics Haszikov áll, polgári foglalkozását tekintve többszörös profi kick-box világbajnok...

Úgy tűnik, a kalmükök vezetőikben továbbra is a dzsingiszi vonásokat keresik, aki képes visszaállítani Kalmükföld rég elveszített szuverenitását és méltóságát...

FOTÓ: LAEDA ©SHUTTERSTOCK

ELISZTA ÉKKÖVE

AMI MEKKÁNAK A KÁBA-SZENTÉLY, AZ ELISZTÁNAK AZ ARANY TEMPLOM. A HATALMAS CSINNADRATTÁVAL ÁTADOTT KOMPLEXUM MIND A MAI NAPIG A KALMÜKFÖLDI BUDDHIZMUS KÖZPONTJA.. ÁM A LASSAN KIBONTAKOZÓ TURIZMUS IS KEZDI FELFEDEZNI MAGÁNAK

NYUGATI ÖLTÖZKÖDÉS, KELETI FILOZÓFIA

A POSZTSZOVJET KÖNTÖSBEN ÖTVÖZŐDŐ TÖRTÉNELMI ADOTTSÁGOK ÉS A GLOBALIZÁCIÓ ÚJ KULTURÁLIS TARTALMAK KITERMELŐJE. A NYUGATIAS ESKÜVŐBŐL SEM HIÁNYOZHAT A BUDDHIZMUS EGYIK LEGISMERTEBB, IMAKERÉKHEZ KAPCSOLÓDÓ GYAKORLATA AZ ELISZTAI „HÉT NAP”-PAGODÁBAN

A dalai láma legutóbbi, 2004-es útja során felszentelte a legnagyobb európai Buddha-szobrot is felvonultató elisztai Arany Templom-komplexumot. Ám az ezután várt újabb látogatások már elmaradtak...

ILLÉS TAMÁS
AZ ELTE TTK DOKTORANDUSZA,
SZAKTERÜLETE
A POLITIKAI FÖLDRAJZ ÉS
DEMOGRÁFIAI VIZSGÁLATOK

FOTÓ: IRINA BORSUCHENKO ©SHUTTERSTOCK